

DE INKTVLEKEN HET EI

EEN VERHAAL UIT DEN TIJD
DER GELOOFSVERVOLGING

DOOR E. GERDES

NAVERTELD DOOR H. HANSTRA

NIJKERK - G. F. CALLENBACH

DE INKTVLEKEN HET EI

EEN VERHAAL UIT DEN TIJD
DER GELOOFSVERVOLGING

DOOR E. GERDES

NAVERTELD DOOR H. HANSTRA

GEÏLLUSTREERD DOOR E. J. VEENENDAAL
MIJKERK - G. F. CALLENBACH

I.

EEN HERINNERING, DIE PIJN DOET.

Het laatste kooltje vuur in den haard verglom. De dikke kaars op den ouden, eikenhouten lessenaar raakte opgebrand: ze knetterde zacht.

Toen sloeg de man, die achter den lessenaar zoo ijverig en zoo lang in zijn Bijbel had zitten lezen, het boek dicht, en blies de kaars uit.

Door het hoge venster viel het bleeke maanlicht binnen in het klein studeervertrek.

Pastor Brenz, de dominee van Hall, een kleine keizerlijke stad in Zwabenland, stond op om ter ruste te gaan. Zijn zwakke, ziekelijke vrouw sliep al lang. Zijn kinderen ook. 't Was laat geworden van avond.

Nog éven het venster openen; nog éven de frissche wind laten strijken langs zijn vermoeid hoofd! Pastor Brenz trok het venster los. Daar lag de stille, slapende stad dik onder de sneeuw, die als blank zilver in 't maanlicht glansde.... Hoe mooi! Hoe stil! Hoe rein!

Hij vouwde de handen, keek naar den hemel, en een stille, blijde vreugde glansde in zijn oogen.... „O Heere, bij U ben ik veilig. Ons aller leven en lot is in Uwe hand.”

Maar uit de verte drong een vaag en vreemd gerucht tot hem door. Hij luisterde.

O, hij herkende 't al. 't Was het lawaaiig rumoer van wat Spaansche soldaten, die laat uit de taveerne kwamen en hun kazerne zochten.

Diepe rimpels groefden zich in 't hooge voorhoofd van den Pastor.

„Moeilijke tijd!” zeide hij zacht.

Toen sloot hij het venster; maar in het zachte manschijnsel bleef hij toch nog staan, als in gedachten verzonken.

Die sneeuw en dat verre soldatengerucht had herinneringen in hem wakker geroepen.

't Was nu 1548. Al vijf en twintig jaren was hij hier in Hall Pastor geweest, — had hij het Evangelie van Gods liefde den menschen mogen verkondigen.... maar twee jaar geleden was keizer Karel V met zijn leger door deze landen getrokken en ook te Hall gekomen. Toen hadden 's keizers knechten hem, den grootsten ketter van Hall, moeten vangen. O, droeve gedachten vervullen zijn ziel, als hij aan dien vreeselijken tijd terugdenkt.

Als een opgejaagd wild heeft hij dagen en nachten door de besneeuwde bosschen gezworven, is bijna bezweken van kou en ellende. Maar Gods goedheid heeft hem tóch gespaard, en bewaard ook. Na het vertrek des keizers is hij weergekeerd in zijn stad; tóch — diep in zijn hart was altijd een stille droefheid en teleurstelling gebleven. Wie had hem *geholpen* in den grooten nood? Niemand. Wie daar buiten de stad had hem een *schuilplaats* durven geven? Niemand. Uit vrees voor eigen leven hadden ze hem aan zijn lot overgelaten. Neen, op de hulp en de getrouwheid van de menschen behoefde hij niet te bouwen; maar Pastor Brenz wist wel, op Wiens hulp en getrouwheid hij wèl bouwen kon, ja, tot in eeuwigheid toe.

Hij glimlachte weer.

Hij was als een trouw herder tóch bij zijn kudde gebleven. Hij had de menschen van Hall hun liefdeloosheid vergeven van heeler harte.

Maar *nu*? Zou er nu wéér gevaar dreigen?

Nu zijn er wéér keizerlijke soldaten in de stad.... Hoor, daar beneden trekt er een troepje zingend en rumoerend voorbij.

Maar de keizerlijke Commissaris, hun meester, doet vriendelijk. Ja, Pastor Brenz begrijpt het wel. De keizer wil nu door *sluwheid* de menschen weer terugbrengen onder het juk der Roomsche kerk. Die commissaris is hier gekomen om met den Raad der stad te onderhandelen.... Och, als de menschen toch maar standvastig zijn; als zij de heerlijke vrijheid, die de Hervorming hun bracht, nu maar weer niet prijsgeven....

Pastor Brenz zucht.

„Kom, 't is al zoo laat,” zegt hij in zichzelf; maar voor hij ter ruste gaat, knielt hij neer en bidt.

Bidt hij voor zichzelf?

De brave man vergeet het. Als een goede herder denkt hij aan zijn schapen 't éérst. Hij bidt voor de menschen van Hall; hij smeekt den Heere, hun kracht te geven, en wijsheid, en moed om de lokkende stem van den keizer en zijn priesters *niet* te volgen. Hij bidt hen te sparen voor de velerlei gevaren, die dreigen.

Aan zichzelf?.... Aan zichzelf denkt de edele man 't láátst.

II.

WAT JOACHIM ROMBERG VAN HET INTERIM VERTELDE.

Den volgenden morgen.

Het wijde winterland ligt stil en eenzaam onder zijn witte wade van sneeuw. Langs den moeilijken weg, die over heuvels en langs diepe ravijnen stadwaarts leidt, gaan twee mannen moeizaam voort.

„'t Gaat niet gemakkelijk, jongen!” zegt de oudste, een goede vijftiger. 't Is meester Joachim Romberg, de leerlooier, die in Hall even *binnen* de poort woont, en nu duchtig naar huis verlangt.

„Nee, meester! Maar als ik mijn goeden baas er mee helpen kon, zou ik nog wel twintig uren door de sneeuw willen tobben. Ik ben naar de smid van Dönn geweest, u weet wel, het stadje dicht bij Heilbronn. Ze

zeggen, dat hij een geneesmiddel weet voor de ziekte van mijn meester. Kijk, hij heeft het mij meegegeven ook.... Als het nu maar helpt!...." Maar Hans Specht, de leerling van Michiel Brachman, den goudsmid van Hall, trekt bedenkelijk de schouders op, en in zijn oogen is groote bezorgdheid.... „Als het maar helpt!"

„Jammer van den goeden Michiel! Hij is al op leeftijd; maar we zouden hem toch zoo graag nog wat houden," ging de leerlooier voort.... „Voor al in dezen tijd, nu de keizer en zijn Roomsche geestelijken alle moeiten doen, onze goede stad Hall weer tot de Roomsche kerk

terug te brengen. Ah, meester Michiel is zoo'n volbloed hervormde. Toen ik hem 't laatst bezocht — 't was de vorige week en hij leek mij tóen al minnetjes geworden — sprak hij nog van zijn groote vrees voor het *Interim*."

„Meester, dat *Interim*, wat is dat toch eigenlijk? Mijn kameraad, Karel Buschler, u weet wel, de zoon van raadshoor Buschler, vertelde mij, — maar 't was zeker een grap — dat je de letters een beetje anders moet schrijven. — Zoo: m. e. n. t. i. r. i. Dan begrijp je het dadelijk. *Mentiri* beteekent in 't latijn „leugens vertellen."

Hij kan 't weten: hij gaat op de latijnsche school vlak tegenover ons. „Maar --- is dat nu zoo?”

Meester Joachim glimlachte.

„Jou kameraad Karel Buschler is een guit, Hans. Maar --- hij heeft een scherp en geestig verstand, net als zijn finke vader, en toen hij jou voor 't lapje hield, raakte hij tòch de waarheid. Ja jongen, dat heele Interim is een fijn spinsel van bedrog, wat *ik* je zeg. En ik begrijp niet, dat er nog menschen in onze goede stad zijn, leden van den raad zelfs, die *gelooven* in de goede bedoelingen van den keizer Nu is de keizerlijke Commissaris met zijn bende Spaansche ruiters in onze stad gekomen, om met onze stadsregeering te onderhandelen. O ja, hij doet heel *vriendelijk*; hij komt eens *praten*, zooals hij zegt. Maar ik vertrouw den sinjeur niet verder dan ik hem zie Zeg, Hans, zie eens daár”

Meester Joachim wees naar een hoogen heuvel een eindweegs het land in, waar een groot somber gebouw zijn donkere schaduw wierp over het van licht glanzende sneeuw-land. 't Was een *klooster* aan de heilige Elisabeth gewijd.

„Zie eens, daar wonen ze nog, de trage monniken, die 't alleen maar te doen is een lui en lekker leventje te leiden, en die ons, kettters, aankijken, alsof wij allen kinderen van den duivel zijn Ja, jongen, ik kan me er nòg wel eens kwaad over maken.”

„Waar over?”

„Wel, over dat klooster en zijn luie dikkerds Jongen, jij weet het niet. Je was nog niet eens geboren, want 't is al vijf en twintig jaar geleden; maar toen onze goede Pastor Brenz voor het eerst in Hall predikte,

jongen, wat waren *toen* de menschen vol ijver voor de nieuwe leer van Luther. Wèg moesten de monniken, weg moesten de priesters uit onze stad. Hun kerken en kloosters werden hun afgenomen. En — als diezelfde goede Pastor Brenz hen niet beschermd had, weet ik niet, of ze allen wel levend buiten Hall waren gekomen. Ze hadden *te lang* de menschen bedrogen Maar dat klooster dáár is den dans ontsprongen. Jammer! . . . En tegenwoordig is het de dood in den pot in Hall. Dat eerste vuur is uitgedoofd. Dat weten de Roomsche priesters wel, en dat weet de keizer ook wel Jongen, als ik nog terug denk aan vroeger, wordt het nog zoo warm in 't hart. Heel Zwabenland was in korten tijd Luthersch geworden Jou meester, Hans, was een van de eersten in onze stad die de nieuwe leer omhelsde, en voor dien tijd was hij toch zóó goed Roomsch, dat hij er zelfs over dacht een tocht naar het Heilige land te doen. Dat zou God in den hemel wel een goed werk vinden, en hem te eerder zijn zonden vergeven, meende hij toen Wat een dwaasheid!"

„Ja, meester, maar nu het *Interim*?"

„Jongen ja, ik babbel maar door, en vergeet je te antwoorden op 'tgeen je vroeg Nu, in korte woorden zal ik je vertellen, wat *ik* er van denk."

De beide mannen naderden de poort al, zagen de helmen van een paar Spaansche soldaten glimmen.

„Kijk, die hooren óók al bij het *Interim*, wat *ik* je zeg," vervolgde de leerlooier eenigszins bitter „Het *interim* is een heel mooie afspraak tusschen Roomschen en Protestanten; maar het papier, waarop dat alles staat, s door kardinaal Granvelle geschreven, een van de

grootste ketterhaters, die er leeft.... Nu wil de keizer, dat alle steden in Zwabenland dat papier *onderteekenen*, onze goede stad Hall ook. Daarom heeft hij zijn commissaris al hierheen gezonden. Maar 't is een slimme zet van de Roomsche priesters. *Als* wij het teekenen, raken we onze vrijheid weer kwijt. Dan worden we langzamerhand weer heelemaal Roomsch, wat *ik* je zeg. Dan zullen 's keizers soldaten ons wel gehoorzaamheid leeren. Ze zijn *nu* al meegekomen.... En weet je voor wien ik 't meeste vrees? Voor onzen vromen Pastor Brenz! Zijn leven is er mee gemoeid, wat ik je zeg.... Twee jaar geleden al is hij ternauwernood den dood ontkomen. Maar wat zal hem *nu* boven 't hoofd hangen?... God de Heere behoede Zijn trouwen knecht...."

Door de opgehoopte sneeuw gingen beiden de poort binnen. Een viertal Spaansche ruiters zat in een beschut hoekje te dobbelen, lette niet eens op de voorbijgangers.

„Nu, jongen, ik ben thuis!.... Van heeler harte beterschap met je meester, hoor. Ik hoop, dat de drank van den smid nog helpen mag. En anders.... och, meester Michiel behoeft den dood niet met angst te wachten. Hij weet, dat zijn Verlosser leeft, en ook voor hem plaats heeft bereid in het Vaderhuis daarboven.... Mocht *ons* sterven ook eenmaal zijn als het *sijne*, mijn jongen!"

„Ja, meester!" zeide Hans zacht.

Hij haastte zich de bochtige straten door naar zijn zieken meester.

Meester Joachim ging zijn huis binnen. De deur stond open. Dat was zoo de gewoonte daar. 't Leek, of die

altijd open deur uitnoodigde om binnen te treden, zoolwel de bewoners van 't huis, als de bezoekers.

De leerlooier klopte de sneeuw van zijn laarzen, mompelde zacht: „Ja, 't is een moeilijke tijd.”

Maar daar zat me nu zoo waar weer die eigenwijze kip in 't achterhuis.... „Ksssst!”.... 't Scheen wel, of dat dier liever in huis was dan in zijn hok.... „Ksssst!”

Luid kakelend vloog het weer het laddertje op, naast het huis getimmerd, en verdween in 't kippenhok.

„Nu ja, ze mag wel een streepje vóór hebben, ze is mijn beste legster in dezen guren tijd.... Vrouw, geef me eens gauw wat warms te drinken. 't Is mooi weer, maar bitter koud daarbuiten.”

III.

DE BOODSCHAP VAN DEN STERVENDEN MAN.

't Was heel stil in 't ziekenvertrek, waar de oude Michiel Brachman te sterven lag.

Pastor Brenz zat naast zijn sponde.

Michiel's vrouw, en zijn dochter Elise, een schoon meisje van twintig jaar, stonden aan het voeteneind der legerstede.... Elken blik van den geliefden stervende wilden ze nog opvangen; elk woord, dat hij zeide, nog hooren.

Zacht ging de deur open: 't Was Hans.

„O Hans,” fluisterde Elise, „hèb je den drank?”

Hans knikte, maar in zijn oogen was bezorgdheid; hij dacht aan wat de smid gezegd had: „'t Zal wel te laat

zijn; mijn medicijnen helpen niet meer als de ziekte zoo lang heeft geduurd." Maar de goede Hans wilde 't Elise niet zeggen. 't Zou haar zoo'n teleurstelling zijn.

„Vader!” zei ze met zachte, liefdevolle stem, „vader, neem dit!” Ze had een weinig van den drank in een kroesje geschonken.

De zieke glimlachte flauw „Och, menschen kunnen mij niet meer helpen, kind. Ik ben in Gods hand.” Toch nam hij den drank.

Toen zeide hij zacht: „Buschler! Ik wilde raadsheer Buschler mog spreken nog éven maar, vóór ik sterf”

Hans hoorde die woorden. De trouwe jongen kreeg de tranen in de oogen „Vóór ik sterf!” zei zijn meester, o dan zou het erge ook zeker wel gauw gebeuren. En zijn meester zei het zoo rustig, zoo vol vertrouwen, alsof hij de hemelen al geopend zag Maar Hans hoorde ook de wensch van den meester. En hij verdween uit het vertrek; vloog de straten door, — naar raadsheer Buschler.

Hij kende hem goed. Ja, wie in Hall kende den flinken, eerlijken man niet? Iedereen immers.

Johan Buschler zat in zijn studeervertek.

't Was maar karig verlicht door één hoog boogvenster, en 't vale winterlicht viel mat langs de groote boekenkast, en de gewitte muren, en over het glimmende eikenhout van den ouden lessenaar, die naast de groote tafel stond. Op den eenen kant van dien lessenaar prijkte een doodshoofd met het onderschrift: „*Memento mori!*”¹⁾

¹⁾ Gedenk te sterven.

aan den anderen kant een koperen zandlooper met de woorden „Hora ruit.” ¹⁾ En daartusschen in stond de zware inktkoker van blank geschuurd tin met een zandkoker er naast, om zand te kunnen strooien over pas geschreven schrift en 't zoo sneller te doen drogen. ²⁾

De raadsheer zat te lezen, maar — als iemand die haast heeft. De woorden op het papier, dat voor hem lag, scheen hij wel van buiten te willen leeren. Diepe rimpels lagen in zijn voorhoofd. Van drukkende zorg spraken zijn oogen . . . „Wat moet ik doen?” mompelde hij zacht. „Moet ik, als raadsheer, het stuk *teekenen*, of *niet*?” . . . Hij schudde het hoofd; kòn niet tot een besluit komen.

Daar werd geklopt. Hans trad binnen, zijn muts in de hand, deed eenigszins gejaagd zijn boodschap.

„Is het zóó erg met uw meester?” schrok Buschler . . . „Ja, ik zal komen, dadelijk *na* de vergadering met den keizerlijken Commissaris. Zeg dat maar.”

Maar Hans vertrok niet . . . Op bescheiden toon zei hij: „Vergeef mij, heer, maar dan komt u *te laat* . . . Kom nu; mijn meester *moet* u spreken, en hij kan elk oogenblik sterven. Pastor Brenz is ook bij hem.”

„Brenz ook?” herhaalde Buschler nadenkend. „Nu goed, zeg, dat ik kom!”

Hans verdween; en de raadsheer maakte zich gereed hem te volgen; maar in zijn oogen was onrust. Hoe kòn hij nu klaar komen . . . Eerst naar meester Brachman; — dàn een vergadering met den burgemeester en de andere raadsheeren ons samen te bespreken, wat ze den

¹⁾ De tijd vervliegt.

²⁾ Vloeipapier was in den ouden tijd onbekend.

Commissaris zeggen zouden; — dan vliegensvlug thuis eten; — dan de gevreesde samenkomst met den Commissaris op het raadshuis.... 't Was haast ondoenlijk dat alles achtereen zóó vlug af te werken. Maar — den wensch van zijn ouden, stervenden vriend *moest* vervuld.

O, 't waren maar zwakke, gebroken woorden, die de stervende stamelde, toen Buschler aan zijn sponde zat, maar zij drongen den raadsheer diep in het hart.

„Ik kon niet sterven voor ik u gezien had.”

Buschler greep de hand van den stervende, drukte die zacht: „Zullen we elkander dan waarlijk hier voor 't laatst ontmoeten? O, mijn vriend, wij kunnen u niet missen: de tijd is zoo moeilijk.”

Maar de stervende antwoordde: „Nee, ik ben hier niet meer noodig, anders had God mij niet weggeroepen van mijn post.... maar vóór ik heenga wilde ik u vragen: „Zult gij het Interim aannemen? Zult gij teekenen?”

Daar was nu opeens de vraag weer, die den raadsheer al zooveel hoofdbrekens gekost had.

Hij antwoordde: „Ik haat dat valsche stuk, maar....”

Toen richtte meester Michiel nog even het hoofd op, alsof nieuwe kracht door zijn zwak lichaam voer.... „Buschler,” zei hij met duidelijke stem, „Buschler, ik bid u in den naam des Heeren, doe het *niet*. Lijd liever om Christus' wille smaad en vervolging, dan dat ge uw stad weer in handen van de Roomsche priesters geeft.... Zeg het ook aan de andere raadsheeren! Zeg hun, dat Michiel Brachman aan den rand van het graf, hen waarschuwt....”

Toen zakte de stervende in zijn kussens terug.

Buschler antwoordde, maar zijn stem werd door tranen gesmoord: „Ik beloof het u, . . . dan liever alles verloren, dan de vrijheid van geweten. Ik beloof het u, Michiel!”

„Amen!” fluisterde het zacht van het bed.

Pastor Brenz bracht den raadsheer tot aan de buitendeur.

„Nu wéét ik het antwoord, waarop ik zoo lang en zoo zorgelijk peinsde,” sprak Buschler. „Nu zal ik voor niets en niemand terugdeinzen; maar — pastor Brenz, *als* het Interim tòch wordt aangenomen door de andere raadsheeren, — en daar vrees ik voor, *mijn* stem is er slechts één, — wat dan?”

„Wij zijn in Gods hand! heer Buschler.”

„Zeker, zeker . . . maar voor *u* vrees ik het ergste. Gij zijt de groote ketter. Als de Commissaris de macht in handen krijgt . . .!”

„Ook dan is God machtig mij te bewaren, heer Buschler.”

„Zeker, zeker . . . Maar kunt *gij* ons niet helpen in dat geval? We moeten een opstand verwekken in de stad. Er zijn nog menschen genoeg, die niet onder Rome's juk willen buigen. Gij moet het volk wakker maken; het volk *houdt* van u.”

De pastor glimlachte droevig . . . „Het volk *houdt* van mij,” zegt ge. Denk eens aan twee jaar geleden . . . Maar tòch, heer Buschler, niet *ik* moet het volk ten strijde roepen, dat moet de raad der stad doen, in vol vertrouwen op de hulp des Heeren . . .”

De torenklok sloeg elf uur.

„Elf!” schrok de raadsheer. „Ik moet wèg. Nu pastor, ik vraag het u nóg eens. Kan ik aan mijn ambtgenooten zeggen, dat zij op *uw* hulp kunnen rekenen?”

„Niet om het volk op te zetten,” antwoordde pastor Brenz op beslist toon. „Ik zal voor hen *bidden*, als

eenmaal Mozes bad voor zijn volk, en de Heere zal ons niet afwijzen. Zeg hun dat!”

„Vader! vader!” riep opeens een fink opgeschoten knaap, die de stoep opstooft.... „Vader!”

Toen hij raadsheer Buschler zag, lichtte hij eerbiedig zijn muts van het hoofd.

„Wat is er, mijn jongen?” vroeg de pastor.

„Vader, er is een brief gekomen van den Commissaris, een deftige brief. En u wordt uitgenoodigd morgen ook aan den feestmaaltijd te komen, dien de Commissaris geeft aan alle voorname mannen van de stad.... O, vader, we schrokken even, toen we de twee gerechtsdienaars zagen, die den brief brachten. We dachten op eens aan twee jaar geleden.... Maar nu is 't zoo heerlijk! Wat een prachtige maaltijd zal dat zijn!”

De pastor en de raadsheer keken elkander aan.

„Wat wonderlijk!” zei Buschler.

De pastor knikte.... Hij zeide: „Ik denk dat de Commissaris *mij* het Interim ook wil laten teekenen.... Dat kan ik niet, dat kan ik *nooit*, al zou het mij het leven kosten.”

„Ik evenmin, mijn vriend,” zei Buschler; — „maar ik *moet* weg. Waar en wanneer kan ik u vanmiddag zien? Ik *moet* nog eens met u praten!”

De pastor dacht na.

„Nu blijft ik nog bij Michiel; straks ga ik naar de weduwe Steven Ball in het Watersteegje, dan naar huis om te eten.... Na één uur vindt ge me thuis, heer Buschler.... Toe, Friedrich, ga naar huis, en vraag, of het maal tijdig gereed kan zijn.”

De raadsheer drukte den pastor de hand.

„Bid voor ons, Brenz!” zei hij zacht.

Toen pastor Brenz een half uurtje later naar de

weduwe in het achterstraatje wandelde, wier zontje zwaar ziek was, ontmoette hij drie ruiters.

Een hunner, die in het midden reed, droeg een costuum, dat den man van hoogen rang aanduidde: 't Was — *de keizerlijke Commissaris*.

Hij zag Brenz; hij kende den pastor *niet*, maar merkte aan diens kleeding, dat het een Protestantsch geestelijke was.

Hij boog zich vriendelijk voorover en zei met een veinzend lachje: „Zijt *gij* pastor Brenz?”

„Dat ben ik, Uwe Excellentie.”

„Het verblijdt mij u te zien, eerwaarde heer. U zult mij morgen toch zeker de eer aan doen, óók mijn gast te zijn?”

„Ik hoop het, uwe Excellentie!”

De Commissaris groette beleefd. De pastor boog.

Toen de drie ruiters waren weggereden, stond de pastor nog een oogenblik stil.... „Wat moet deze vriendelijkheid toch beduiden?” dacht hij. Hij haalde de schouders op, begreep het niet.

„In 's Heeren hoede ben ik *altijd* veilig,” prevelde hij zacht voor zichzelf.

IV.

KIESPIJN — EEN KARIG MIDDAGMAAL — EN EEN INKTVLEK.

„Och, Johan!.... ik heb zoo'n kiespijn! zoo'n vreeselijke kiespijn,.... en nu is het eten niet klaar,”

klaagde Buschler's vrouw, toen de raadsheer, ná de vergadering met de andere raadsheeren, haastig binnen trad.... „Is het erg, Johan?.... O, die pijn!.... kun je nog een half uurtje wachten?”

„Wachten?.... *Onmogelijk*, vrouw! Het is al over halfeen, en om een uur komt de raad weer samen met den Commissaris. Neen, ik kan niet wachten.”

„Och, Johan, loop dan voor dezen keer zèlf even naar de keuken. Misschien kan Antje je wel vast wat geven.”

„Ja, ja, goed!” bromde Buschler, niet ontstemd op zijn goede vrouw, met wie hij wel erg medelijden had, maar geprikkeld door de groote haast.

Er stond zooveel op 't spel. Hij *moest* op tijd zijn. Hij moest, als 't *noodig* was, het fiere voorbeeld geven aan zijn ambtsgenoten en, wanneer de Commissaris hem vroeg het Interim te teekenen, het kloek weigeren. Misschien zou dat de andere raadsheeren ook moed geven.

Als het *noodig* was.... Straks in de vergadering van den raad der stad, zònder den Commissaris, waar hij de boodschap van zijn stervenden vriend had overgebracht en gezegd had, dat hij *self* vastbesloten was te weigeren, hadden meerdere raadsheeren gemeend, dat de Commissaris *dezen* middag de onderteekening van het Interim nog *niet* eischen zou.... Maar waarom hij hen dan wèl samenriep, ja, dat wisten ze niet. Ze waren allen in tweestrijd geweest. Ze wilden het beruchte stuk liever *niet* teekenen, maar waren toch te bevreesd het te weigeren. Hoe zou het afloopen?.... Wilde de Commissaris hen morgen, door zijn gul onthaal aan den disch

milder stemmen?.... Maar wat zou hij dan *van middag* in 't schild voeren?

Ja, ja.... hij *moest* op tijd zijn.

Hij haastte zich naar de keuken.... „Antje!”

Oude Antje schrok. Wat nu? Mijnheer kwam nooit in de keuken.

„Antje, gauw! Geef me gauw wat te eten, ik *moet* weg!” zei hij ongeduldig.

Antje raakte geheel in de war. En in die verwarring stootte ze tegen den pot soep, die den hoofdschotel zou uitmaken van 's meesters middagmaal, en — wierp hem om.

Buschler stampte met den voet op den grond van ergernis.... „Ook dat nog!” gromde hij. „'t Lijkt wel of ik aan alle kanten vastgehouden word en niet weg *kan* komen. Maar ik moet, ik *moet!*.... Gauw, Antje, gauw; dan maar iets anders.”

De oude meid slofte hem na met wat brood en een restje soep.... Hij at in groote haast.

„Vader!....” kwam toen opeens zijn zoon Karel binnen, „wilt u even onderaan dezen schoolbrief uw naam zetten?”

„Mörgen, hoor!.... Mörgen. Nu niet!”

„Hè vader, éven maar.... Ik heb op school een prijs gewonnen. En nu mag ik dien vanmiddag komen halen; maar u moet dit papier teekenen, anders krijg ik hem niet, en ik wou zoo graag, dat....”

„Nu dat nog!” gromde de raadsheer. „Ik kòm niet weg.”

„Even maar, vader; even maar uw *naam!*”

„Vooruit dan! Snel!”

Samen haastten ze zich naar het studeervertrek, waar de looden inktpot en de zandkoker stonden.

„Vader,” vertelde Karel nog even, . . . „vader, weet u wel, dat alle Spaansche ruiters naar het raadhuis zijn gegaan en het marktplein geheel hebben afgezet. . . . 't Was een mooi gezicht. Hebt u 't ook gezien?”

De raadsheer schrok. Het raadhuis omsingeld door

de soldaten? Wat moet dat beduiden? Even vergat hij zijn haast, vergat hij zijn jongen. Peinzend bleef hij staan; maar 't was ook slechts een oogenblik. Hij *moest* er heen!

„Vlug, hier dat papier!” Hij kraste zijn naam onder den schoolbrief, nam met haastigen greep den zandkoker, om wat zand over de nog natte handteekening te strooien en — smeed een zwarten vloed van *inkt* over den brief en over de tafel heen Hij had in zijn haast den *verkeerden* koker van zijn lessenaar gegrepen.

„Vader!!...” schrok Karel.

Maar Buschler, ten hoogste geprikkeld, smeed den leegen inktkoker over tafel, en riep zijn jongen toe „Morgen hoor, morgen! Vraag maar een anderen brief ... Ik laat me nu door *niets* meer ophouden. 't Is ongehoord!”

Hij snelde weg, de gang door, de straat op.

Daar sloeg de klok al één! En om één uur begon de vergadering. De Commissaris, de hooge keizerlijke ambtenaar, zou op hem, een gewoon raadsheer van een kleine stad, *niet* wachten.

„Te laat!” mompelde hij geërgerd „En 't waren allemaal *kleine* dingen, die me vasthielden: Kiespijn, en een omgevallen pot soep, en een inktkoker 't Is ongehoord!”

Toch snelde hij verder.

Wat was het stil op straat!

Zouden de menschen dan allemaal naar het marktplein zijn gegaan? Wat moest dit alles toch beduiden?

V.

VAN EEN RAADSHEER, DIE TE LAAT, EN TOCH
NIET TE LAAT KWAM.

Een raadsheer als hij, met zijn fluweelen mantel en muts, met zijn platte witte kraag, mocht natuurlijk doorgaan naar het raadshuis. Ieder ander werd door de Spaansche ruiters tegengehouden.

Buschler snelde de trap op, die naar de raadszaal leidde. De deur van het vertrek stond op een kier; en op de *gang* al hoorde hij een stem daarbinnen spreken: 't was *de Commissaris*.

Buschler, hijgend van het snelle loopen, wachtte even, vóór hij binnentrad.

„.... Het is het bepaalde bevel van den keizer, dat ik den man, levend of dood, aan hem overleveren moet....”

Buschler verbleekte. Wat?.... Wat was dat? Verstonde hij die woorden *goed*?.... En over *wien* sprak de Commissaris?

Hij bleef luisteren, vergat in zijn schrik binnen te treden. En de ietwat krakende, scherpe stem van den Commissaris ging voort: „U hebt gezien, mijne heeren, het raadhuis is omsingeld. Gij allen zijt in mijne macht; maar het is volstrekt niet mijn plan u eenig leed te doen, indien ge slechts *doet*, wat ik u vraag. Maar indien ge weigert....”

„Wat bedoelt hij?” dacht Buschler in groote onrust. „Wil hij ons zóó dwingen het Interim te teekenen?.... Maar neem, néén, hij bedoelt iets *anders*.”

„Ik vraag u slechts dit:” ging de stem van den Commissaris voort.... „Gij moet mij zweren, met geen enkel woord te spreken over hetgeen hier in deze zaal behandeld wordt. Morgen komt gij bij mij ten maaltijd, en gij allen, mijne heeren, zult daar veilig zijn. Reken daar op. Ik geef u mijn woord van eer; maar — ge moet *swijgen* over mijn plan.... *Hij* zal daar ook komen, van geen gevaar bewust, en ik zal hem in alle stilte door mijn soldaten laten gevangen nemen....”

„Wie, *wie* dan toch?” dacht Buschler achter de deur. „De keizer wil het.... En nu had ik den man wel met kracht en geweld kunnen grijpen, hem uit zijn woning laten halen, of hem oppakken op straat, maar ik vrees voor onordelijkheden in de stad. Het volk kon wel eens te hoop loopen en ik beschik maar over een kleinen troep ruiters.... Als ik hem morgen overrompel kan hij al weggevoerd zijn, vóór iemand het merkt. Gij, mijne heeren, kent nu mijn plan. Gij moet mij zweren te zullen *swijgen*. Gij weet het: ik moet *Johan Brens*, den pastor, overleveren aan den keizer, levend of dood.”

Brenz! Brenz! bonsde het in Buschler's hoofd....
Pastor Brenz!....

Hij hoorde, hoe de schrijver van den Commissaris driemaal den eed voorlas, dien de raadsheeren zweren moesten; — hij hoorde, hoe ieder hunner de woorden na sprak.... Hij huiverde.

O, die allen beloofden nu te zwijgen; — beloofden nu den valschen Commissaris te helpen in het vangen van Brenz, den edelen, vromen man, die zooveel jaren lang de menschen van Hall gediend had en bijgestaan in nood en dood, hun den weg der zaligheid verkondigd had zonder ophouden.... Lafaards waren het, allemaal. Ja, daar buiten blonken wel de speren der Spaansche ruiters. Maar was hier dan niemand, *niemand*, die den fieren moed had Brenz te verdedigen? Durfde dan niemand, *niemand* te zeggen: „Ik zweer *niet!*”?....

De plechtigheid scheen afgeloopen: er klonk gerucht van stemmen; stoelen werden verschoven....

Plotseling schoot een gedachte door Buschler's hoofd. Hij weifelde geen oogenblik, maar maakte van de drukte, die daar binnen heerschte, gebruik om ook de zaal binnen te gaan.

't Lukte: niemand merkte zijn laat komen. Hij mengde zich onder de anderen, juist alsof hij óók bij de vergadering was geweest; maar zijn hart bonsde van onrust, en toen hij zijn kans schoon zag, greep hij een papier, krabbelde daar haastig enkele woorden op: „*Fuge Brenti, cite, citius, citissime!*”.... Snel verborg hij het in de plooiën van zijn mantel.

De vergadering scheen niet verder voortgezet te worden. De Commissaris verdween, en zoodra hij kon,

verdween Buschler ook Hij haastte zich de trappen af, en verliet het raadhuis door een achterdeur.

Een nauwe straat door; nòg een; een steegje in: hij was al, waar hij zijn moest. Zonder zelfs aan te kloppen, duwde hij de deur van een schamele woning open en trad het kleine kamertje binnen.

„Is Brenz hier? Pastor Brenz?” vroeg hij op gejaagden toon, terwijl hij met angstige blikken overal rond keek.

„Neen, neen, heer Raad!” hakkelde verschrikt een vrouw, die bij den haard zat; en een mager jongensgezichtje keek om den rand van het bedsteê-gordijn.

„Hij is hier toch gewéést. Je bent toch immers de weduwe Steven Ball?”

„Ja, ja, heer Raad; maar de pastor is al weg, al wel een uur.”

„Is je zoontje *ziek?*”

„Ja, ja, heer, maar hij wordt een beetje beter.”

„Zoo . . . ! Maar hij kan er niet uit, zeker?”

„O neen,” schrok de arme vrouw. „Er *uit?* In deze *kou!*”

„Dan moet ge zèlf er op uit! Vlug! Neem dit briefje en breng het zoo snel ge maar kunt aan pastor Brenz. Maar zorg er voor: aan hem zèlf geven; aan niemand anders. Vlug! ge moogt geen oogenblik verliezen!”

De pastor? De goede, beste pastor? „Is er kwaad met hem, heer Raad?” vroeg de vrouw verschrikt, daar zij de ontroering van den raadsheer merkte.

„Vraag nu niets! Maar ga! Ga dadelijk, vóór het te laat is Je jongetje kan wel een oogenblik alleen blijven, niet? Jij bént wel een flinke jongen, hè? En je houdt ook wel veel van pastor Brenz, nietwaar?”

Het knaapje liet zijn hoofdje verlegen weer in het kussen zakken.

„Niets zeggen van deze boodschap, hoor! Niemand mag weten, dat ik hier geweest ben.”

De vrouw knikte, alsof zij zeggen wilde: „Wees gerust! Nu heb ik begrepen, dat onze goede pastor Brenz in gevaar is. Nu zal ik alles wagen hem te helpen Wees gerust, heer Raad. Ge kunt me vertrouwen.”

Ze sloeg haar huik om, en slofte weg door de sneeuw.

Buschler ging weer de stille straatjes door, haastig naar het Raadhuis terug. Hij wilde niet den minsten argwaan wekken en met dezen of genen ambtsgeenoot nog even praten en dan samen naar huis gaan. De ruiters bij de achterdeur lieten hem passeeren; vermoedden niets van zijn doen.

„Vreemd! vreemd!” mompelde hij zacht.

„Kiespijn; een pot soep, die omvalt; een jongen die op zoo'n lastig oogenblik met een vraag komt; een inktkoker die alles bemorst; — en toch, en toch dat alles is *Gods* werk.”

Met een blik vol innige dankbaarheid zochten Buschler's oogen den hemel. „O Heere, ik dank U!” prevelde hij „Als ik niet door al die kleine, onbeteekenende dingen was vastgehouden, zou ik op tijd in de Raadzaal zijn gekomen. En dan? Maar nu, *nu* kan ik misschien het middel in Gods hand worden, den edelen Brenz

nog te redden van een zeker gruwelijken dood....”
 „O, Heere,” bad hij in stilte.... „Hij vertrouwde zoo
 op U, behoed hem, red hem, Uw trouwen knecht!”

VI.

HOE DE SCHRIKWEKKENDE TIJDING VERNOMEN WERD.

Het gezin van pastor Brenz zat aan den eenvoudigen maaltijd. Moeder at niet veel: ze was zwak, teringachtig, voelde zich afgemat; maar haar zes kinderen deden des te meer hun best.

Er werd druk gesproken over de mooie Spaansche ruiters, die zoo hard over de Markt hadden gereden en zoo precies luisterden naar wat die kapitein, met den spitsen, zwarten baard, hun gebod....

De pastor zèlf zei niet veel. Hij scheen in gedachten verzonken.... Die ruiters òm het Raadhuis, wat moest het beduiden?

Toen de maaltijd geëindigd was, nam de oudste zoon zijn cither, tokkelde wat tonen vooraf, en begeleid door het eenvoudige instrument rees heel eerbiedig het psalmgezang van die allen ten hooge:

Nu zal ik voor de weldaan, die 'k genoot,
 Aan Heren, naar mijn geloften, eer bewijzen;
 Hem onder al Zijn gunstgenooten prijzen.
 Hoe kostlijk is in 's Heeren oog hun dood!

Daar rinkelde plots de klink: de deur ging open, z66

maar; zonder dat er geklopt werd: vrouw Steven Ball kwam gejaagd binnen, een kleur van het harde loopen op haar ingevallen wangen.

„Margrethe?” vroeg pastor Brenz, hoogelijk verwonderd „Is er iets met uw kind?”

Margrethe raakte even in de war, toen ze daar zoo plotseling midden onder het zingen binnenkwam en allen haar zoo verbaasd aanzagen; maar Buschler's woorden brandden haar nog in de ooren: „Ga dadelijk, vóór het te laat is!”

Ze trad op den pastor toe, drukte hem het briefje in de hand: „Voor u!”

Een vreemde schrik overweldigde den pastor een oogenblik, zijn hand met het briefje er in, bééfde; maar met alle inspanning hield hij zich krachtig, en zei glimlachend: „Dank je wel, Margrethe!”

Toen las hij het. Zijn lippen trilden, maar hij beheerschte zich volkomen.

„Fuge Brenti, cite, citius, citissime!” stond er op gekrabbeld in haastig schrift „Vlucht, Brenz, zoo spoedig ge maar kunt!” beteekenden die Latijnsche woorden.

„Is er iets èrgs, heer pastor?” vroeg de weduwe gejaagd, terwijl er tranen naar haar oogen welden, bij het zien van die groote kalmte van Brenz „Ik hoop toch zoo, dat er geen kwaad is, heer pastor!”

„Nee, nee, niet bijzonder, hoor! En we wéten het immers, we gelóóven het immers met ons heele hart: Ons lot en leven is in 's Heeren hand, die alle dingen schikt naar *Zijn* welbehagen.”

„O, heer pastor maar die ruiters op de Markt.

Ik dacht, dat ze alle raadsheeren gevangen zouden nemen. Het plein staat stampvol menschen. En nu dat briefje”

„Ja, ja, het zijn treurige tijden,” antwoordde de pastor zoo kalm het hem mogelijk was. Hij wilde zijn arme, ziekelijke vrouw den grooten schrik sparen „Maar — ga nu maar weer gauw naar je zieken jongen, Margrethe, hij zal zoo naar je verlangen.”

De weduwe vertrok, tòch maar half gerust. Wat zou haar besten pastor nu boven het hoofd hangen?

„Zou je niet naar bed gaan, lieve?” zei Brenz tot zijn vrouw. „Je bent zoo moe: Toe, doe het! *Ik* moet dadelijk weer uit. Annemie zal je wel even helpen.”

„Ja, maar, wat is dat toch met dat briefje? Mag *ik* het niet lezen?”

„Latijn, vrouw allemaal Latijn, en dat versta je toch niet. Je zult het wel hooren, hoor; maar nu moet ik weg” Hij drukte een innigen kus op haar lippen.

Hij wenkte zijn oudsten jongen, een flinken knaap van zeventien jaar, even met hem mee te gaan naar zijn studeervertrek.

Maar toen ook begaf den moedigen man zijn fiere kracht. Hij zakte op een stoel neer, liet het hoofd op de armen op tafel vallen, en kreunde, terwijl hij het brieftje van zich schoof: „Lees, mijn jongen! Léés het!”

Friedrich barstte in tranen uit, toen hij die vijf Latijnsche woorden van Buschler las.

„Vader,” snikte hij „Vader, waarom?” En bei zijn sterke armen sloeg hij om zijns vaders hals, alsof

hij hem nu al verdedigen wilde tegen dat vreemde, geheimzinnige gevaar.

Maar Brenz kreeg zijn zelfbeheersching terug.

„Stil, Friedrich.... God is ons een schild en een sterk betrouwen. We moeten *mannen* zijn; *jij* ook.

Ik ga weg, dadelijk. Haal gauw mijn oude boerenplunje van den zolder.... Voor twee jaren heeft die me ook zoo goed onkenbaar gemaakt. Vlug, mijn jongen! Elk oogenblik talmens is gevaarlijk.... En jij? Jij krijgt misschien nog het zwaarste werk. Jij moet moeder, als ik weg ben, heel voorzichtig vertellen, wat er aan de hand is; en haar probeeren te troosten. Zoodra ik in veiligheid ben, zal ik haar schrijven; zeg haar dat maar.... En, jongen, *als* het Godes wil eens was, dat ik *niet* in veiligheid kwam, dan,.... Friedrich, dan ben *jij* de oudste, dan moet *jij* voor je zwakke moeder zorgen, hoor! Wees een *man*, Friedrich, maar vergeet nooit, dat alle krachten gaven Gods zijn....”

Toen hij de boerenkleeren had aangetrokken, legde hij de hand op het hoofd van zijn zoon, en hemelwaarts ziende, zeide hij met diepbewogen stem; maar toch zoo vol vertrouwen: „De Heere zegene u, mijn zoon.... O, God, ik beveel u al mijn lieven in Uwe handen; o mijn God, wees Gij hun schuilplaats en toevlucht, om Jezus, Uws geliefden Zoons wille. Amen!”

Door een poortje in den tuinmuur kwam pastor Brenz in zijn armoedige vermomming op straat. Nergens was een schepsel te zien. Gelukkig nu maar!

Vooruit, vooruit! Zoo spoedig hij kon naar de stadspoort. Even huiverde hij terug bij de gedachte aan twee

jaren geleden, toen hij dagen lang in het onherbergzame heuvelland had rondgezworven in kou en ellende.... Nu wéér?.... Maar 't moest. Hier in de stad kòn hij

niet blijven. Hij *wilde* 't niet ook. Hij wilde geen van zijn goede vrienden schuilplaats vragen. Dat immers zou hen zelf aan groot gevaar blootstellen. Werd hij in het huis van een hunner ontdekt, dan was de man, die hem verborgen had, óók verloren. Neen, dan maar de wildernis in, maar — mèt God!

Hij nadert de poort al.... Opeens komen hem twee ruiters achterop draven. De hoeven hunner paarden kloppen zoo dof

in de dikke sneeuw; o, 't is, of dat geluid neerbonst op Brenz hoofd.

Een vreemde, groote angst bevangt hem.

En in dien vreemden angst, doet hij vreemde dingen. Daar, in dat huis, even *binnen* de poort nog, staat de deur open. Brenz sluipt de donkere, holle gang in, ziet een trap schemeren, klimt die op....

De ruiters draven voorbij.

VII.

EEN HUISZOEKING — EN EEN PLAN, DAT MOOIER LEEK DAN 'T WAS.

Michiel Brachman was de eeuwige ruste ingegaan. De drank van den smid van Dönn had niet geholpen. God had zijn trouwen belijder opgeroepen tot eeuwige heerlijkheid.

't Was een dag na Michiels sterven, dat zijn vrouw en zijn dochter Elisa in droevige gepeinzen zaten te naaien aan hun rouwkleeren. Volgens landsgebruik zouden ook zij Maandag meegaan met den stoet, die den doode naar zijn laatste rustplaats bracht.

„Och,” zuchtte de weduwe, terwijl ze even de ijverige naald rusten liet, — „och, dat ook *hij* juist *nu* van ons weggenomen werd!”

Elisa lichtte het hoofd wat op, keek haar moeder aan, en zei: „U meent onzen lieven pastor, nietwaar moeder?.... O ja, 't is zoo jammer, zoo jammer! En dat juist *nu*. Ik heb nu twee vaders tegelijk verloren....” Tranen sprongen in haar oogen; dieper weer boog ze 't hoofd over haar naaiwerk heen.

't Was een oogenblik stil.

Toen kwam moeders zachte stem weer: „Ik kon dien avond al niet begrijpen, waar hij toch bleef. Hij had beloofd te komen, en vader verlangde nog zoo naar hem.... Och, de arme man! Wie weet, waar hij nu zwerft, misschien ligt hij hier of daar wel ergens in de sneeuw bevroren....”

„Wat een laag, wat een valsch man moet die Commis-

saris toch zijn, moeder. Den goedēn pastor te eten vragen om hem verraderlijk te overvallen; o, 't is laaghartig! Gelukkig nog maar, dat het sluwe, valsche plan mislukt is."

"O ja!" knikte moeder. . . . "Als hij in handen van dien Commissaris gevallen was, zou 't zeker met hem net eender gegaan zijn, als 't al met zoovele eerlijke, vrome menschen ging, die niet tot de Roomsche kerk wilden terugkeeren: brandstapel of schavot hadden hem zeker gewacht. . . ."

"Hans vertelde me van morgen, dat die Commissaris woedend moet geworden zijn, toen hij hoorde, dat de pastor ontsnapt was. . . . "Ik laat de heele stad in brand steken, als de ketter mij binnen vier dagen niet levend of dood overgeleverd is!" moet hij gezegd hebben. En aan alle poorten staan soldaten om te zorgen, dat de vluchteling niet naar buiten ontsnapt; want hij moet nog *in* de stad zijn, denkt de Commissaris."

"O, ja? zou 't wáár kunnen zijn?"

"Ik weet het niet, moeder, maar als. . . ."

Plotseling een heftige slag op de voordeur, die open vliegt; luide voetstappen in de gang, en een ruwe stem, die roept: „Hola, is er hier niemand in huis?"

De beide vrouwen sidderen van schrik.

Wat? Wat? Wat is dat?

Daar gaat de deur van 't vertrek al open en een Spaansch officier met twee soldaten dringt naar binnen. . . . En daar buiten joelt en rumoert een troepje vrouwen en kinderen, die nieuwsgierig, en toch ook vol medelijden, afwachten wat hier gebeuren gaat.

"Is Brenz hier?" vraagt een officier, kort en gebiedend.

„Pastor Brenz?.... Neen, meneer!” zegt moeder bevend. „Hij is in geen twee dagen hier geweest.”

„Praatjes!.... Dit huis is ons aangewezen als zijn schuilplaats.... Pas op, vrouw, lieg niet! 't Zou je berouwen! Hij *moet* hier zijn. Zeg op, wáár heb je hem verborgen?”

„Neen, heusch niet, heusch niet, meneer,” roept Elisa, angstig, dat haar moeder iets kwaads zal overkomen.... „Hij *is* hier niet!”

„Ha, ha!” lacht de Spanjaard.... „Wat een mooi meisje ben jij! Ben je ook al bang voor me? Kom, ga zitten en laat je moeder met de soldaten het huis maar gaan doorzoeken. Ik zal jou zoolang gezelschap houden!”

Maar Elisa vliegt op.... „Neen, neen, ik heb uw gezelschap niet noodig. Ik blijf bij moeder.”

„Dan zullen we samen gaan!” lachte de officier. „Vooruit, moeder, wijs ons den weg!”

Ze kwamen in de kamer, waar de doode lag.

Even schrok de officier. „Ik vraag u vergiffenis,” zei hij.... „Ik wist niet, dat hier een doode was.”

Maar — toch werd elk plekje, — van den zolder af tot den kelder toe, — doorzocht: Brenz vond men *niet*.

„Jammer!” prevelde teleurgesteld de Spanjaard. Toch zei hij op heel beleefden toon, — maar een sluw lachje speelde bijna onmerkbaar om zijn lippen —: „'t Spijt me, u zoo gestoord te hebben. Wanneer zal de begrafenis plaats vinden?”

„Aanstaanden Maandag,” antwoordde moeder.

„Hoe laat?”

„Om twaalf uur 's middags.”

„Waar?”

„Op het Kochendaler kerkhof.”

„Buiten de stad?”

„Ja, rechts, als men even de poort uit is.”

„Zeer goed, — ik zal daar ook zijn om mijn eerbied te bewijzen aan de nagedachtenis van uw man.”

„Ik dank u, meneer!” zei moeder. En er was een zachte klank in haar stem. Die man, die ruwe officier, scheen toch wel een braaf mensch te zijn. En ook Elisa, even, keek hem dankbaar aan.

De soldaten vertrokken.

Maar nauwelijks buiten de deur veranderde het ernstige gezicht van den kapitein. Hij streek zich vergenoegd over den spitsen, zwarten baard, en een sluwe spotlach krulde zijn lippen.... „Dat vogeltje zal ik vangen. Dat mooie meisje *moet* mijn vrouw worden, of ze wil of niet.... Maandagmorgen; --- twaalf uur; — buiten de poort.... Ja, ja.... ik heb het goed onthouden.” Zoo liep hij te denken, terwijl hij met zijn mannen voortmarcheerde naar een ander huis, dat hem ook aangewezen was als een mogelijke schuilplaats van den ontsnaptten ketter.

„Ha-ha-ha!.... mooi duifje! Jij wordt mijn vrouw! Ik zal je wel vangen!”

VIII.

VAN ONTEVREDEN SOLDATEN EN EEN OUDE KAST.

't Was Zaterdagmiddag geworden.

Joachim Romberg, de leerlooier, rommelde wat in de

hoeken van zijn werkplaats. Zijn jonge vriend Hans zat op een vat toe te kijken; hij had een boodschap bij meester Joachim moeten doen, en treuzelde nog even.

„'t Is vreemd, wat ik je zeg!” bromde Joachim. „Die kip is mijn beste legster: ook in dezen kouden tijd gaf ze ons toch elken dag nog een ei; maar dat is nu al de vijfde dag, dat ik er geen vind....”

„Ze zal er genoeg van hebben, meester,” lachte Hans. „Haar eieren zijn zeker op.”

„Ja, maar je weet toch wel, dat een kip dan ook met

kakelen ophoudt, en de onze kakelt elken dag met een drukte, of ze wel zeven eieren legde.... Maar als ik ga zoeken.... mis hoor! Ik begrijp niet, op welk wonderlijk plekje zij ze verstopt.... Hier in de werkplaats, kan ik ook al niets vinden. 't Is zonde van die eieren.”

„Och meester,” zei de leerlooiersknecht, die bezig was de werkplaats voor den Zondag wat aan kant te maken.... „weet je, waar *ik* bang voor ben?...” Zijn stem klonk heel ernstig, een beetje ongerust zelfs.... „De kip is *betooverd*.”

„Betooverd?...” lachte Joachim.... „Betooverd? Dwaas bijgeloof van je, Job. Wie zou nu zoo'n dier betooveren? Dat is bijgeloof, Roomsche bijgeloof, wat ik je zeg.”

De knecht meesmulde wat. Ja, *hij* was Roomsche; maar die Protestanten meenden 't ook altijd beter te weten; maar *hij* vertrouwde die kip niet; vast niet.

Hans begon weer: „Ja, meester, ze kunnen soms allergekste plekjes zoeken: *wij* hadden eens een oude hen, een witte, die....”

Hier werd opeens het gesprek afgebroken. Vrouw Romberg vloog de werkplaats binnen: „Soldaten, soldaten! Zij zijn al in de gang.”

De leerlooier, hoewel hij even schrok, bleef toch kalm.

„Goed, vrouw, — ze zullen ons zóómaar niet aan riempjes snijden. We hebben immers geen kwaad gedaan....”

Hij ging ze met kalmen stap tegemoet. Hans volgde hem. Job, de knecht, nieuwsgierig, probeerde te luisteren, wat dat plotselinge bezoek te beduiden had.

't Waren een tweetal Spaansche soldeniers, die bevel hadden gekregen, ook het huis van den leerlooier Romberg te doorzoeken, of *die* den ontsnaptten pastor mogelijk herbergde.

„Ga je gang, mannen,” zei Joachim op ietwat spottenden toon. „Je zult hem hier niet vinden.”

„Ja,” bromde de een, „dat gelooven *wij* ook niet; maar 't is ons gelast. Vooruit dan maar weer!”

„Julie zult ook je buik wel vol krijgen van al die huiszoekingen, is 't niet?” Meester Joachim had al bēmerkt, dat de lust van die soldaten in hun vreemde werk nu niet zoo bijster groot was.

„Ik ben er al half lam van,” bromde de eene weer. „Je klimt van beneden naar boven, en van boven naar beneden, 't eene huis vóór, 't andere huis ná, en je vindt toch niks Je gooit alles onderstboven, je zoekt in hoeken en gaten, alsof je op de muizenjacht bent Bah! 'k zal blij zijn als we er van avond voorgoed af zijn.”

„Vorgoed er af? Ga je dan morgen niet verder op zoek?”

„Morgen is 't Zondag. En we hebben onzen kapitein gezegd, dat we dien Zondag ten minste vrij willen hebben 't Is wat moois, al in geen twee maanden hebben we soldij gehad, 't kan dus best een vrijen dag lijden En jij?”

„Dat vind ik ook!” lachte de leerlooier „Maar Maandag begint het lieve leventje toch weer van voren af aan.”

„Maandag gaan we wèg; bij het aanbreken van den dag al. Dat is het bevel Nou, 'k zal blij zijn, als ik mijn paard weer onder me heb en naar vroolijker streken trek. 't Is hier, in Hall, een saai boel”

„Vooruit, kerel, jij babbelt maar,” lachte zijn makker, „zoek liever mee. Misschien zit de vent wel in zoo'n ton” En hij keerde een leegstaand vat onderstboven „Daar rolt-ie ook al niet uit!” spotte hij.

Ze doorzochten de werkplaats, ze doorzochten het huis; — 't was al vergeefs.

Dan naar den zolder.

Die zolder besloeg een groote ruimte en liep over het geheele huis. Hij werd gebruikt om allerlei oude en niet meer noodige dingen te bewaren: kisten, tonnen, manden, potten en pannen. Vrouw Romberg was erg zuinig: „Je weet nooit, hoe 't een of andere ding je nog eens te pas kan komen,” zei ze elk jaar weer, als ze heel zorgzaam den rommelzolder schoonmaakte. En dan zette ze alles maar weer even zorgzaam op zijn oude plaats. Nu, in den winter, zag 't er in de hoeken wel wat rommelig uit....

De soldaten liepen den zolder over, snuffelden hier, snuffelden daar, staken hun degens dwars door de manden heen, haalden de kisten op zij, traptten een oude ton aan duigen, smeten de potten en pannen door elkaar....

„Wel neem!” bromde de eene weer. „Hij is hier natuurlijk al evenveel als ergens anders. Bah!.... 'k ben er beu van!”

„Ja maar, die kast daar?” zei de ander.

„Nog een oud erfstuk van mijn grootvader,” kwam meester Joachim tusschenbeiden.... „Die staat daar al jaren leeg; ze valt bijna uit elkaar; maar mijn vrouw.... je wéét, hoe de vrouwen zijn.”

De soldaat trok aan de deur. Ze was gesloten.

„Maak open!” klonk het kort bevel.

„Best mannen!” antwoordde de leerlooier rustig. Hij wist immers, dat ze leeg was. Hij zou 't hun laten zien ook. Maar de sleutel was beneden.... „'k Zal hem even halen.”

De soldaten bleven alleen. Ze wachtten, en zakten vermoeid op een kist of een omgevallen mand neer.

„Bah!.... 'k Verlang naar Maandagmorgen,” begon de eene.

„Ja, maar *ik* moet tot 's *middags* blijven,” zei de ander.

„Jij....?.... Waarom? We trekken toch allemáál weg.”

„Ha-ha-ha!” lachte de ander. „*Wij* moeten nog een vogeltje gaan vangen; de kapitein, en ik, en nog drie anderen.”

„Een vogeltje?”

„Wel kerel, begrijp je 't niet: een meisje. De kapitein heeft ergens een mooi jong meisje gezien, en dat wil hij meevoeren.... Ja, 't is een slimmerd. Hij gaat naar een begrafenis, buiten de poort. Daar zal dat meisje ook bij zijn. En dan moeten wij met ons vieren een eindje verder klaar staan met een koets.... Hij zal 't meisje grijpen en in de koets dragen. En *wij* moeten zorgen, dat geen van al die menschen het hem verhindert. Een makkelijk werkje natuurlijk. Naar een begrafenis neemt niemand *wapens* mee.... En dan op een draf naar 't klooster van St. Elisabeth, een half uurtje buiten de stad, op dien heuvel....”

„Nou,” bromde de eene weer, „ik gun je de grap; *ik* rijd maar liever met den troep mee.”

„Hij heeft ons twee ducatons beloofd.”

„Ah!.... Dat verandert de zaak.... Zeg, als hij soms nog een vijfde man noodig heeft, ben ik van de partij.... Voor twee ducatons doet een berooide soldaat als ik al heel wat....”

„We kunnen 't met zijn vieren best af.... Maar waar blijft die kèrel toch met zijn sleutel?.... Ik vertrouw die

kast eigenlijk niet, en dat lange wegblijven van den leerlooier vertrouw ik nog minder. Vooruit, 'k heb zelf wel een sleutel.... 'k Wil zien, of de pastor er in zit."

Hij gaf een geweldigen trap tegen de oude deur, ze kraakte; maar het oude eikenhout hield zich goed. Nóg een: 't boog Zijn kameraad beproefde ook zijn kracht. Toen kraakte en knerpte ze open, een der zijschotten viel er uit en de achterwand sloeg achterover. Daar lag de oude kast aan stukken; maar — de pastor wàs er niet.

De soldaten vloekten.

„Al weer mis! Maar nou geef ik er ook den brui van!” zei de een. En samen gingen ze de trap af Beneden zagen ze den leerlooier, zijn vrouw, Hans, Job, de knecht, 't dienstmeisje allemaal aan 't zoeken naar den ouden sleutel.

De soldaten lachten „Schei daar maar mee uit, hoor De sleutel is al lang terecht. Ha, ha, ha!”

IX.

HET EI IN DE DOOS.

De Maandagmorgen brak aan; de dag van Michiel Brachman's begrafenis.

Vroeg in den ochtend al klom meester Joachim naar den zolder om de oude, vernielde kast uit elkaar te zagen, de goede stukken eikenhout te bewaren, de rest te verbranden in den haard. Dat kwam goed te pas.

Zijn vrouw klom hem al spoedig na met bezem, emmer en dweil, om den vreeselijken warboel, dien de soldaten op den zolder gesticht hadden, weer op te ruimen, en den vloer wat op te dweilen.

„Ja, vrouw,” zei Joachim, „goed en wel; maar je komt te vroeg; ik ben hier nog lang niet klaar.”

„Ook best,” antwoordde ze, „dan straks maar. De emmer en de dweil laat ik dan maar zoo lang hier.” Ze wilde de trap alweer afgaan, toen.... hoorde ze goed? Ze ontstelde er van, — keek angstig naar haar man. Ook die liet zijn zaag zakken, luisterde en keek verschrikt naar den donkeren hoek *achter* de brokstukken van de kast.

„Ja, meester Joachim,” kwam een zwakke stem uit het halfduister, „schrik maar niet; och, ik heb zoo'n dorst! Geef me een teugje van dat water!”

„Wie?.... wic is daar?” hakkelde vrouw Romberg.

Maar de leerlooier herkende de stem, sprong op, rukte den achterovergeslagen wand van de kast overeind, en -- van tusschen een hoop ouden rommel kroop een boerenman te voorschijn; *pastor Brens!*

„Hoe?.... Hoe komt u *hier*?.... En hebben de soldaten u dan niet....? En....?” babbelde vrouw Romberg dooreen in blijden schrik.

„Een teugje water, één teugje maar!” kreunde Brenz, terwijl hij weer op een kist neerzakte.

„Hier beste, brave pastor, *hier!*” haastte Joachim. En zoo gauw geen beker of kroes ziende om water te scheppen, maakte hij een kommetje van bei zijn handen, dompelde die in den emmer, hield ze den pastor voor.... De arme vluchteling dronk uit Joachim's vereelte handen als dronk hij den kostelijksten wijn uit een beker van goud.... „Heerlijk!”....

„Kom beneden! kom beneden!” riep de leerlooier stralend van blijdschap.... „En we zullen u eten en

drinken geven, zooveel je maar lust. En dan moet u vertellen, hoe”

„Nee, nòg niet, Romberg”

„Ja maar de Commissaris is weg, en zijn soldaten zijn ook weg; van morgen in de vroege trokken ze al voorbij. De huichelaar heeft wel gedreigd de stad in brand te steken, als we u niet binnen vier dagen aan hem uitleverden; maar dat schijnt alleen bangmakerij te zijn geweest. 't Zou ook moeilijk gegaan zijn, u uit te leveren. Geen sterveling wist, waar u was. En dat u nu in *mijn* huis zat Nee maar, dat is Maar ze zijn wèg, allemaal.”

„Nee, mijn vriend. Nog niet àllen zijn weg. De kapitein is nog hier, met vier van zijn mannen

„Maar hoe weet *u* dat?” vroeg Joachim, hoogelijk verwonderd.

Pastor Brenz moest toch even glimlachen.

„Luister,” zei hij „ik zal 't u vertellen; maar in 't kort. Ik heb ook nog een ernstige boodschap voor u Elisa, de dochter van onzen zaligen vriend Brachman, moet gewaarschuwd. Ze móet, ze màg *niet* meegaan naar de begrafenis van haar vader.”

„Maar,” herhaalde Joachim, nog meer verbaasd, „maar hoe weet *u*”

„Luister, goede mensen!”

En de pastor vertelde alles, vlug en duidelijk.

Hij vertelde, hoe hij den dag van de Raadsvergadering, door den braven Buschler gewaarschuwd, gevlucht was, en — verschrikt door twee naderende ruiters —, hier in huis was geslopen en de trap was opgegaan, zonder dat hij eigenlijk goed wist, wàt, en waaròm hij zóó deed.

Hij vertelde van de bange dagen doorgebracht onder den rommel in den donkeren hoek *achter* de oude kast Hij vertelde van de angstige oogenblikken, toen de soldaten den zolder doorzochten, en bij de kast kwamen „Toen traptten ze de deur in, de kast viel uit elkaar, en de breede achterwand sloeg juist over *mij* heen, als een beschutting. De soldaten vergaten daaronder te kijken O, lieve menschen, dat alles is geen *toeval*, en geen *menschenwerk*; — het is de bewarende hand van onzen *God*, die mij redde.”

En Brenz vertelde ook van het afgeluisterde gesprek der twee soldeniers.

„Gauw een boodschap naar Elisa!”

„Ja, ja, dadelijk!” zei vrouw Romberg angstig. „O als die leelijke vent het lieve meisje vangt” Ze snelde al naar de trap. „Ik zal Job, den knecht, gauw sturen.”

„Nee, nee!” schrok de pastor.

„Mensch, ben je dwaas?” schrok de leerlooier, „Job is niet te vertrouwen. Als hij eens lont rook, dat de pastor hier was Neen, ik zal zelf gaan; maar 't is nog vroeg, 't kan nog wel een kwartiertje lijden.”

„Maar dan zal *ik* toch gauw wat voor u halen beneden,” zei de goede vrouw, een beetje verlegen, omdat ze zoo dom was geweest

„Wacht nog een oogenblik. Doe voorzichtig! O, ik had Vrijdag, toen de meester hier boven kwam, om een kist te halen, al wel uit mijn schuilhoek willen komen; maar ik durfde niet. Ik dacht: die knecht van meester Joachim is Roomsch. Wie weet, wat er gebeuren kan, als hij merkt, dat *ik* hier ben En ik vond het zoo

vreeselijk, u beiden óók aan gevaar bloot te stellen; want ge zoudt zeker de schuld gekregen hebben, mij hier te verbergen.... O, ik beschuldigde mezelf van roekeloosheid, zóó maar, ongevraagd uw huis te zijn binnengegaan. 't Was zoo gevaarlijk voor u."

„Ja maar, beste pastor, van avond dan komt ge beneden, hoor! Dan gaat ge weer naar huis. Ik zal vanmiddag, — als ook die kapitein en zijn handlangers verdwenen zijn, — thuis bij u de heerlijke boodschap vast brengen gaan.... En van avond....!"

„Maar, heer pastor," vroeg vrouw Romberg, haar eenen voet al op de bovenste traptrede, „u zult toch zoo'n vreeselijken honger hebben.... Al die dagen hebt ge *niets* gehad."

Toen schoten den armen vluchteling de tranen in de oogen; — tranen van dankbaarheid.

„Goede menschen," zei hij met bewogen stem.... dat, o, dat is het wonderlijkste van alles. De Heere zelf heeft mij te eten gegeven, zooals Hij eenmaal Elia aan de beek Krith te eten gaf door de raven.... ja, éven wonderlijk."

„Ziet ge die doos?.... Daarin kwam het kleine dier, trouw elken dag, een ei leggen. Och, zij zelf wist niet, waarom ze 't dáár deed. Maar *ik* wist het wel. O, als ik vanuit mijn schuilhoek haar weer komen zag, dan was het mij, of een engel des hemels haar naar dit plekje dreef.... 't Waren *uw* eieren, meester Joachim, maar ik heb ze genomen als uit Gods hand.... 's Heeren macht en goedheid gaat ons arm menschenverstand verre te boven.... Wie zou nu kunnen denken, dat ik door zoo'n onnoozel dier gevoed kon worden?....

's Nachts soms, probeerde ik voor den dorst een handje sneeuw te grijpen door het venster heen."

Vrouw Romberg, de tranen in haar oogen, liep haastig de trap af Neen, dat verhaal maakte haar sprakeloos. Ze kwam spoedig terug met wat wijn en vleesch en brood.

Meester Joachim wist ook geen antwoord.

De beide mannen zaten een wijle zwijgend bij elkander.

Toen vatte de leerlooier 's pastors hand, en zei: „Hoe is het toch mogelijk, dat wij menschen zoo dikwijls angstig en vol vrees kunnen zijn. Ja, dat zeg ik: hoe is 't *mogelijk!* We zijn bang voor een Commissaris, en voor een kapitein, en voor een keizer, — we zitten in den nood of we wel eten en drinken en kleeren zullen hebben En nu zien we het: ons gansche lot is toch in Gods hand; ja, altijd, en overal”

„Amen!” fluisterde pastor Brenz.

„Meester Joachim,” vroeg hij, nog vóór de leerlooier en zijn vrouw weer naar beneden gingen, „zult u vanmiddag *voorsichtig* zijn, en mijn arme, lieve vrouw niet te veel doen schrikken door de heerlijke tijding? Ze is zoo zwak Mijn jongen, hoor, mijn Friedrich, *die* is flink, die kan er wel tegen.”

Toen kroop hij weer terug in zijn schuilhoek. Dat was nog altijd het veiligst Nog enkele uren, en dan, dan was hij weer vrij, vrij heerlijk *vrij!*

Hij dook terug in zijn donkeren hoek, de wijn, het vleesch, het brood *bij* zich. Maar hij vergat het tóch een oogenblik.

Pastor Brenz bad, dankte O, zijn hart jubelde,

tranen verduisterden zijn oogen, hij kòn geen woorden vinden, maar de Heere verstònd het stamelen van dat blijde menschenhart wel.

X.

BESLUIT.

Dien middag reed een voornaam ruiter den eenzamen weg in de richting van 't klooster van St. Elisabeth....

Vier soldeniers te paard volgden hem zwijgend. 't Was de kapitein met zijn handlangers. Ze verlieten Hall voorgoed.

Ergernis, toorn brandde in de oogen van den officier.... „Mislukt!” mompelde hij. „Hoe kan dat? Ik begrijp het niet!....”

Dien avond, in het duister, ging een boerenman door de straten met haastigen stap. 't Was pastor Brenz.

O, de deur van zijn woning stond al open. Daar wachtte al iemand op de stoep: zijn groote, flinke jongen.... En daar achter hem hoorde hij de stemmen van de anderen, die zich niet meer konden inhouden.... „Vader!.... Vadertje!”

En dienzelfden avond klopte heer Buschler nog aan 's pastors deur.... Dat was een vreemde, een heerlijke ontmoeting: Gods leidingen met de menschen zijn wonderlijk.

* * *

Pastor Brenz is niet lang meer in Hall gebleven. Zijn Goddelijke meester riep hem voor grooter, belangrijker werk, eerst in Bazel, later nog in Stuttgart.

In goeden ouderdom is hij gestorven.

En nu nog, in stille avonden, vertellen in Zwabenland de moeders hun kinderen soms van den goeden pastor Brenz, nu al honderden jaren dood; — vertellen zij van de wonderen Gods, ook in kleine dingen, en van Zijne groote genade voor zondige menschen.

I N H O U D.

Hoofdstuk	Bladz.
I. Een herinnering, die pijn doet	5
II. Wat Joachim Romberg van het Interim vertelde	8
III. De boodschap van den stervenden man	13
IV. Kiespijn — een karig middagmaal — en een inktvlek	20
V. Van een raadsheer, die te laat, en toch <i>niet</i> te laat kwam	25
VI. Hoe de schrikwekkende tijding vernomen werd	30
VII. Een huiszoeking — en een plan, dat mooier léék dan 't wàs	35
VIII. Van ontevreden soldaten en een oude kast . .	38
IX. Het ei in de doos	45
X. Besluit	51
